

FECAFAMM (Federació catalana d'associacions de familiars i persones amb problemes de salut mental)
C. Berguedà, 9-11, entl. 3a · 08029 Barcelona
Telèfon 93 272 14 51 · Fax 93 272 13 65
federacio@fecafamm.org · www.fecafamm.org

LES FAMÍLIES I LA SALUT MENTAL

LA REFORMA PSIQUIÀTRICA

Al 1986 el Parlament espanyol va aprovar una llei que marcà el començament de la Reforma Psiquiàtrica a l'Estat, amb els objectius de garantir l'atenció a la malaltia mental dins de la xarxa general de salut i de desenvolupar serveis comunitaris adequats que possibilitessin la rehabilitació i la reinserció social dels pacients. Amb tots aquests anys s'ha desenvolupat una nova estructura organitzativa de recursos per a la malaltia mental, s'ha creat una àmplia xarxa de centres de salut mental, s'han adoptat mesures legislatives dirigides a millorar els drets civils i legals d'aquestes persones i s'han promociat actituds més positives cap a la malaltia mental i el seu tractament.

Però tot i la feina feta i les bones intencions, existeixen encara moltíssimes deficiències en el desenvolupament de la Reforma Psiquiàtrica. Entre moltes d'altres, podríem destacar els insuficients serveis comunitaris per fer front a les necessitats, la poca investigació en programes i en tractaments de rehabilitació, o la inadequada aplicació dels plans territorials d'intervenció i la falta d'inclusió de criteris de qualitat i estratègies de seguiment i avaluació de les transformacions que es van produint.

EL MOVIMENT SOCIAL A L'ENTORN DE LA SALUT MENTAL

Fruit, doncs, de les deficiències en l'aplicació de la Reforma i per pressionar la seva implementació, van començar a néixer arreu, i també a Catalunya, les primeres entitats socials de familiars primers i de perso-

nes amb problemes de salut mental després per lluitar pels seus drets. L'objectiu final d'aquest moviment social important al nostre país, ha estat sempre el de la millorar la qualitat de vida dels afectats i les seves famílies. Aquests entitats del tercer sector tenen una funció històrica de reivindicació de millores en l'atenció a les persones amb malaltia mental i en l'actualitat tenen (o haurien de tenir), una funció activa en el disseny, desenvolupament i avaluació de les polítiques. A més, tenen un coneixement genuí i directe de la situació en què viuen les persones afectades i disposen de canals de comunicació interna amb elles. Aquest mateix teixit associatiu s'ha convertit, al mateix temps, en uns proveïdors de serveis imprescindibles i han esdevingut clau en la sensibilització social en la salut mental.

En els darrers anys s'ha aconseguit, gràcies a la feina feta des dels moviments associatius tant d'aquí com de tot el món, importants avenços en la legislació i les polítiques relatives a la salut mental, més recursos i millors serveis per a les persones, i el desenvolupament d'actuacions de sensibilització.

EL NAIXEMENT DE LA FECAFAMM

Per tal d'unir esforços i disposar d'una plataforma comuna, gran part d'aquest moviment social va crear al 1996 la FECAFAMM, Federació catalana d'associacions de familiars i persones amb problemes de salut mental. Actualment, aglutina ja més de 50 entitats de tot Catalunya que representen més de 5.000 famílies i persones afectades. La missió de la Federació és la millora de la

qualitat de vida de les persones amb trastorn mental i dels seus familiars i garantir els seus drets mitjançant l'acció unitària, la representació i la coordinació.

La Federació ha esdevingut, amb aquests 15 anys d'experiència, un termòmetre de la salut mental del país perquè té un contacte directe amb la realitat, una perspectiva municipal, està a cavall entre la realitat social i l'administració, i treballa des d'una perspectiva territorial i de servei a les persones, alhora que fa visible la salut mental a través d'accions de sensibilització.

La FECAFAMM aposta per un model d'atenció en salut mental comunitària amb una visió integral, un sistema de suport comunitari integral per a la persona amb malaltia mental i la seva família. I ho fa implicant els usuari, la família, els professionals, les administracions i tota la societat.

LA FAMÍLIA, SUPORT FONAMENTAL

En aquest context, la família adquireix encara més un significat fonamental com a suport en el marc de la rehabilitació psicossocial. Aquesta és l'espai on primer es manifesten i reproduïxen els problemes de salut mental de les persones i, per això, és la institució social més implicada per promoure canvis en l'abordatge d'aquestes problemàtiques. L'aprenentatge entorn la convivència i la comprensió de la persona afectada per un trastorn mental no és senzill. Al conjunt de la família, i també als professionals, grups de suport i altres agents implicats, els suposa ésser impac-

associació

tats i alhora afectats. Han d'aprendre a refer-se, a entendre, a comprometre's i a il·lusionar-se amb la cura.

Per això, el paper de les associacions de familiars i de persones afectades és bàsic per afavorir l'acceptació dels propis familiars i afectats de la realitat de la malaltia mental. La participació a l'associació ajuda que les vivències i necessitats comunes dels seus integrants passin de vivències solitàries insuportables a acceptades i a trobar-hi el sentit per què evolucionin favorablement. A més d'afavorir la coordinació entre la família i la persona amb problemes de salut mental amb el sistema assistencial.

EL SERVEI D'ATENCIÓ A FAMÍLIES DE LA FECAFAMM

Tant la Federació com les entitats federades, disposen d'un Servei d'Atenció a les Famílies (SAF), un espai d'acollida, atenció, suport i orientació complementari a

la xarxa de salut mental, on un equip de professionals reben i clarifiquen la demanda i deriven de forma coordinada amb les xarxes comunitàries.

L'ESTIGMA DE LA MALALTIA MENTAL

Segons un estudi realitzat recentment per la Universitat Complutense de Madrid:

- El 18% de la població considera que les persones amb malaltia mental crònica són perilloses.
- El 85% de les pel·lícules de Disney fan referències pejoratives a la malaltia mental.
- El 51% de les notícies relacionades amb la malaltia mental estan relacionades amb assassinats.

(Font: *El estigma de la enfermedad mental*. Universidad Complutense de Madrid. Dr. Manuel Muñoz. 2006)

Veiem, doncs, que encara avui existeixen enormes prejudicis i idees preconcebudes en

relació a la salut mental per la qual cosa el principal repte és aconseguir la normalització social del col·lectiu i trencar amb l'estigma. Aquest augmenta el patiment i l'exclusió social, pot evitar l'accés a l'habitatge i dificulta moltíssim accés a la feina. Pot comportar, fins i tot, que una persona amb malaltia mental o els seus familiars no busquin ajuda per por a ser etiquetats. Per això és fonamental que el conjunt de la societat (usuaris, familiars, professionals del sector, ajuntaments, empresaris, mitjans de comunicació, polítics, societat civil...) coneguin la realitat de les problemàtiques de les persones que pateixen trastorns mentals i les seves famílies i col·laborin, cadascú des de la seva posició, en la cerca activa de solucions.

Tot i la invisibilitat històrica que ha caracteritzat les problemàtiques vinculades a la salut mental, aquestes tenen una repercussió sanitària, social i econòmica de primer ordre.

Tots els organismes internacionals i nacionals avalen la dimensió i la complexitat d'aquesta problemàtica:

A nivell mundial:

- L'OMS ha fet de la salut mental una prioritat global.
- La Unió Europea ha declarat la salut mental com una prioritat (Declaració de Helsinki 2005).
- Una de cada quatre persones patirà algun tipus de problemàtica de salut mental al llarg de la seva vida.

A nivell català:

- La malaltia mental és la segona causa de discapacitat a Catalunya.
- Cada any, els serveis especialitzats de salut mental de Catalunya atenen a més de 200.000 persones.
- El cost derivat de les malalties mentals s'estima entre el 3% i el 4% del PIB.

(Més de 1.000 persones van celebrar el Dia Mundial de la Salut Mental 2010 a Santa Coloma de Gramenet)